

Grundläggande granskning

2022

Rapport

Vatten och Avfallskompetens i Norr AB/Umeå Vatten och Avfall AB

KPMG AB

2023-04-12

Antal sidor 11

Antal bilagor 1

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	3
1.1	Syfte och revisionsfrågor	3
1.2	Avgränsning	3
1.3	Revisionskriterier	3
1.4	Metod	7
2	Resultat av granskningen	8
2.1	Ändamålsenlighet	8
2.3	Intern kontroll	10
3	Slutsats och rekommendationer	11
	Bilaga 1. Riktlinjer för aktiverande styrning	12

1 Bakgrund

Kommunrevisionen granskar årligen i den omfattning som följer av god revisionsred all verksamhet som bedrivs inom nämndernas verksamhetsområden. De granskar på samma sätt, genom de lekmannarevisorer som utsetts i företag enligt kommunallagens 10 kap. 2–6 §§, även verksamheten i dessa juridiska personer.

Lekmannarevisorn ska, enligt aktiebolagslagens 10 kap. 3 § granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig.

Enligt God revisionsred 2022 ska den grundläggande granskningen innehålla:

- Granskning av måluppfyllelse
- Granskning av styrning och intern kontroll

Granskningen har sin utgångspunkt i God revisionsred samt de risker som identifierats i lekmannarevisorernas riskanalys 2022.

1.1 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att ge lekmannarevisorerna grund för deras bedömning i granskningsrapporten, där uttalande ska ske avseende om bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Följande revisionsfrågor besvaras i granskningen:

Ändamålsenlighet

- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning av verksamheten?
- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig uppföljning av verksamheten?

Ekonomiskt tillfredsställande

- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning av ekonomin?
- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig uppföljning av ekonomin?

Intern kontroll

- Har styrelse och VD säkerställt att den interna kontrollen i bolaget är tillräckligt?

1.2 Avgränsning

Granskningen avser Vatten och Avfallskompetens i Norr AB (VAKIN) samt Umeå Vatten och Avfall AB:s (UMEVA) verksamhet, under verksamhetsåret 2022. Den grundläggande granskningen är översiktlig och inte inriktad på detaljer.

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen som utgångspunkt för analys, bedömningar och slutsatser. Revisionskriterierna kan hämtas

ifrån lagar och förarbeten eller interna regelverk, policys och fullmäktigebeslut. Kriterier kan också ha sin grund i jämförbar praxis eller erkänd teoribildning.

I denna granskning utgörs de huvudsakliga revisionskriterierna av:

- Kommunallagen
- Aktiebolagslagen
- Bolagsordning
- Riktlinjer för aktiverande styrning i Umeå kommun (KF, 2021-03-09)¹
- Ägardirektiv, generella och specifika

Generella ägardirektiv

Fullmäktige antog i mars 2021 generella ägardirektiv för styrning av de kommunala bolagen. De generella direktiven innehåller krav och riktlinjer för samtliga hel- eller majoritetsägda bolag i bolagskoncernen och avser bland annat:

- Efterlevnad av lagar och styrning från fullmäktige
- Innehåll och form för bolagsstyrelsens arbetsordning
- Innehåll och form för VD-instruktion
- Uppföljning och rapportering
- Samverkan

Av de generella ägardirektiven framgår även att Bolaget ska stödja uppfyllandet av Umeå kommuns vision och övergripande mål. Umeå kommuns vision och övergripande mål för perioden 2022 – 2025 är följande:

- Mål 1: Umeås tillväxt ska klaras med social, ekologisk, kulturell och ekonomisk hållbarhet med visionen om 200 000 medborgare år 2050.
- Mål 2: Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden.
- Mål 3: Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv
- Mål 4: Umeå ska vara klimatneutralt till 2040.
- Mål 5: För att klara kompetensförsörjningen, förbättra arbetsmiljö och ge bättre medborgarnytta ska de möjligheter som den digitala transformationen innebär vara förstahandsalternativet för Umeå kommuns verksamhetsutveckling.

Bolagets verksamhet ska vidare bedrivas i enlighet med följande tilläggsuppdrag från kommunfullmäktige:

- Uppdrag 8: Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med kommunens nämnder och bolag undersöka risken för att skattemedel, som bekostar verksamheter inom välfärdssektorn, även med annan utförare än

¹ Se bilaga 1

kommunen, används på ett felaktigt sätt och/eller i kriminellt syfte, till exempel för att finansiera organiserad brottslighet, samt att ta fram förslag på åtgärder för att förebygga och förhindra detta.

Specifika ägardirektiv - UMEVA

De specifika ägardirektiven anger bolagets grunduppdrag och de mål som bolaget har att förhålla sig till, såväl ekonomiska mål som sociala mål, miljömål, mål kring samverkan samt kommunfullmäktiges mål.

Bolagets mål

- **Ekonomiska mål**

VA- och avfallsverksamheten ska ha en långsiktigt hållbar verksamhet med en ekonomi i balans utifrån de förutsättningar som vattentjänstlagen, kommunallagen och miljöbalken medger. I samband med stora investeringsbehov ska resultatet i verksamheten kunna ge möjlighet till en högre grad av självfinansiering.

- **Hög leveranssäkerhet**

- Bolaget ska leverera ett hälsomässigt säkert dricksvatten med hög leveranssäkerhet
- Bolaget ska leverera tjänster inom avfallsbranschen med hög leveranssäkerhet
- Bolaget ska ta hand om sina anläggningar på ett effektivt och strukturerat sätt

- **Hållbar och effektiv hantering av resurser**

- Bolaget ska främja en resurseffektiv och giffri avfallshantering
- Bolaget ska begränsa sin klimatpåverkan
- Bolaget ska ta hand om och rena avloppsvatten med hög miljöambition
- Bolaget ska ha en säkrad finansiering och kontroll på intäkter, kostnader och kassaflöde

- **Aktiv roll i samhällsplanering och samverkan över gränser**

- Dotterbolaget Vakin ska vara duktiga på att aktivt delta i planeringsdialoger i tidiga faser
- Dotterbolaget Vakin ska vara en regional resurs som utbyter kompetens med omvärlden

- **Kompetenta och kundorienterade medarbetare**

- Dotterbolaget Vakin ska vara en attraktiv arbetsgivare med kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare som mår bra
- Dotterbolaget Vakin ska utveckla kundanpassade tjänster som underlättar för kunders miljöarbete

Kommunfullmäktiges mål

Av kommunfullmäktiges mål, som anges ovan, så framgår det av ägardirektivet att bolaget särskilt träffas av nedan mål och uppdrag:

- Mål 4: Umeå ska vara klimatneutralt till 2040.
- Uppdrag 12: Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder och bolag upprätta program för klimatneutralitet i enlighet med kommunfullmäktiges riktlinjer för aktiverande styrning.

Specifika ägardirektiv - VAKIN

De specifika ägardirektiven anger bolagets grunduppdrag och de mål som bolaget har att förhålla sig till, såväl ekonomiska mål som sociala mål, miljömål, mål kring samverkan samt kommunfullmäktiges mål.

Bolagets mål

- Ekonomiska mål

Bolaget ska ha en hållbar och effektiv hantering av resurser med en ekonomi i balans. Bolaget ska ha en säkrad finansiering och kontroll på intäkter, kostnader och kassaflöde.

- **Hög leveranssäkerhet**
 - Bolaget ska verka för att VA-huvudmännen i delägande kommuner levererar ett hälsomässigt säkert dricksvatten med hög leveranssäkerhet
 - Bolaget ska leverera tjänster inom avfallsbranschen med hög leveranssäkerhet
 - Bolaget ska ta hand om sina anläggningar på ett effektivt och strukturerat sätt
- **Hållbar och effektiv hantering av resurser**
 - Bolaget ska främja en resurseffektiv och giffri avfallshantering
 - Bolaget ska begränsa sin klimatpåverkan
 - Bolaget ska ta hand om och rena avloppsvatten med hög miljöambition
- **Aktiv roll i samhällsplanering och samverkan över gränser**
 - Bolaget ska aktivt delta i planeringsdialoger i tidiga faser
 - Bolaget ska vara en regional resurs som utbyter kompetens med omvärlden
- **Kompetenta och kundorienterade medarbetare**
 - Bolaget ska ha som målsättning att vara en attraktiv arbetsgivare med kompetenta, delaktiga och engagerade medarbetare som mår bra

- Bolaget ska utveckla kundanpassade tjänster som underlättar för kunders miljöarbete

.Kommunfullmäktiges mål

Av kommunfullmäktiges mål, som anges ovan, så framgår det av ägardirektivet att bolaget särskilt träffas av nedan mål och uppdrag:

- Mål 4: Umeå ska vara klimatneutralt till 2040.
- Uppdrag 12: Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder och bolag upprätta program för klimatneutralitet i enlighet med kommunfullmäktiges riktlinjer för aktiverande styrning.

1.4 Metod

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av bland annat styrelsens protokoll och tillhörande underlag såsom mål- och budgetdokument, ekonomi- och verksamhetsrapporter, årsredovisning.
- Dialog med VD och styrelsens presidium vid två tillfällen under året.
- Avstämningar har genomförts med bolagets auktoriserade revisor.

Rapporten är faktakontrollerad av ekonomichef

2 Resultat av granskningen

Vi har översiktligt granskat styrelsens styrning av verksamhet, ekonomi och interna kontroll med utgångspunkt i de revisionskriterier som anges i avsnitt 1.3. I nedanstående tabeller sammanställs våra iakttagelser utifrån respektive kontrollpunkt. Iakttagelser utgår ifrån huruvida vi av erhållen dokumentation tydligt kan utläsa resultat för varje kontrollpunkt.

2.1 Ändamålsenlighet

Iakttagelserna i detta avsnitt ger underlag för att besvara följande revisionsfrågor:

- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning av verksamheten?
- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig uppföljning av verksamheten?

2.1.1 Iakttagelser

Kontrollpunkt	Kommentar
Beslut om plan för verksamheten	Styrelsen i Vakin beslutade 2019-10-18 om en affärsplan för perioden 2020-2024. Affärsplanen beskrivs vara ett stöd för styrelserna i Vakin och anläggningsbolagen, samt för vd och ledning. Av affärsplanen framgår bolagets styrmodell, där bolagsmålen utgör en del av den. Av planen uppges att den ska ses över årligen. Affärsplanen har behandlats av Vakins styrelse 2022-10-28.
Formulerat målsättningar som säkerställer att verksamheten bedrivs enligt ägardirektiv.	Bolagsmålen utgörs av de mål som anges i ägardirektivet. VAKIN har identifierade strategier kopplat till målen.
Rapportering innehåller uppföljning av verksamhet	Styrelserna i UMEVA och VAKIN får en lägesrapport vid varje sammanträde. Styrelsen får också information om mål och verksamhet i samband med tertialrapporter i samband med T1 och T2 och årsbokslut.
Når målen för verksamheten	Bolaget uppvisar en hög måluppfyllelse för de bolagsmål som är uppsatta. De mål som inte uppnås helt är kopplat till sjukfrånvaro och olyckor med sjukfrånvaro.
Vid behov vidtagit tydliga åtgärder för att nå måluppfyllelse avseende verksamhet	Vi har inte noterat att styrelsen uppvisat passivitet vad gäller att vidta åtgärder för att uppnå måluppfyllelse.

2.1.2 Övriga iakttagelser

Enligt de generella ägardirektiven ska bolaget årligen avge en bolagsstyrningsrapport över det gångna verksamhetsåret. I bolagsstyrningsrapporten ska bolaget bland annat redogöra för hur bolaget arbetat med ägardirektiv, uppdrag och andra uppsatta mål. Av UKF ABs bolagsstyrningsrapport framgår inte hur bolaget arbetat med de uppdrag som anges i de särskilda ägardirektiven för bolaget.

2.2 Ekonomiskt tillfredställande

Iakttagelserna i detta avsnitt ger underlag för att besvara följande revisionsfrågor:

- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning av ekonomin?
- Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig uppföljning av ekonomin?

2.2.1 Iakttagelser

Kontrollpunkt	Kommentar
Antagit en budget för sin verksamhet	Budget för 2022 har antagits av styrelserna i Umeva och i Vakín.
Formulerat målsättningar som säkerställer att ekonomin bedrivs enligt ägardirektiv.	Vi noterar att den budget som är upprättad för VAKIN är i balans, och lever upp till ekonomiska mål i ägardirektiv. Vi noterar att UMEVA budgeterar för ett mindre överskott.
Rapportering innehåller uppföljning av ekonomi	Styrelserna får en lägesrapport vid varje styrelsemöte hur verksamheten utvecklas. Därutöver erhåller styrelsen en mer strukturerad uppföljning i samband med T1 och T2, samt vid årsbokslut.
Når målen för ekonomi	VAKIN redovisar ett nollresultat för 2022. UMEVA redovisar ett negativt resultat för 2022 (även 2020 och 2021 redovisades negativa resultat), vilket påverkar det egna kapitalet. Bolagets soliditet har minskat och uppgår per 2022-12-31 till 3 %.
Vid behov vidtagit tydliga åtgärder för att nå måluppfyllelse avseende ekonomi	Vi har inte noterat att styrelsen uppvisat passivitet vad gäller att vidta åtgärder för att uppnå måluppfyllelse.

2.3 Intern kontroll

lakttagelserna i detta avsnitt ger underlag för att besvara följande revisionsfråga:

- Har styrelse och VD säkerställt att den interna kontrollen i bolaget är tillräcklig?

2.3.1 Iakttagelser

Kontrollpunkt	Kommentar
Genomfört en riskanalys	Bolaget har i sin affärsplan identifierat risker och möjligheter. Riskanalyser ingår som en del i de olika certifikaten vi ansluter oss till (ISO 9001 "kvalitet", ISO 14 001 "miljö" och ISO 45 001 "arbetsmiljö").
Beslutat om kontrollmoment utifrån identifierade risker	Bolaget är sedan ett 10-tal år tillbaka certifierade enligt ISO. Intern kontroll sker årligen avseende verksamhetsledningssystemet, dels genom internrevisioner, dels genom att en oberoende part genomför en årlig revision för att granska hur väl bolaget lever upp till de standarder de är certifierade för. Bolaget har en internrevisionsplan upprättad.
Följt upp resultatet av genomförda kontrollmoment	Uppföljning av bolagets arbete med intern kontroll sker till ledningen samt till styrelsen utifrån de revisioner som görs avseende bolagets efterlevnad av gällande standarder. Hur arbetet bedrivs i bolaget har rapporterats till UKF.

2.3.2 Övriga iakttagelser

Av den handledning för intern kontroll som beslutats av UKF 2021-12-06, utifrån de av fullmäktige fastställda riktlinjerna för intern styrning och kontroll (2011-09-26), framgår att uppföljning av internkontrollplan ska ske i samband med tertialrapportering till styrelsen eller vid behov. I uppföljningen ingår att bedöma om de beslutade kontrollåtgärderna har genomförts och fungerat på det sätt som var avsett. Vidare framgår att styrelsen ska godkänna uppföljning och göra en värdering om den interna kontrollen är ändamålsenlig och tillräcklig. Styrelsen ansvarar för att det finns underlag för att kunna göra bedömningen. Den bedömning som styrelsen gör ska kunna styrkas av upprättad dokumentation.

Vid dialog med bolagsledning framkom att det för bolaget, som är ISO-certifierade, bör vara tillräckligt att i internkontrollplan ange att internkontrollarbetet bedrivs i enlighet med de processer och rutiner som är kopplade till det. Bolaget har rapporterat till moderbolaget (UKF) hur de arbetar med intern kontroll.

3 Slutsats och rekommendationer

Vår sammanfattande bedömning utifrån vår översiktliga granskning av Umeå Vatten och Avfall AB och Vatten och Avfallskompetens i Norr AB är att styrelserna och VD har säkerställt en tillräcklig styrning och uppföljning av verksamhet och ekonomi. Vidare bedömer vi att styrelserna och VD har säkerställt en tillräcklig intern kontroll.

Vår bedömning grundar sig på följande:

Revisionsfråga	Bedömning
Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning av verksamheten?	Vi bedömer att styrelse och VD har säkerställt en tillräcklig styrning av verksamhet.
Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig uppföljning av verksamheten?	Vi bedömer att styrelse och VD har säkerställt en tillräcklig uppföljning av verksamhet.
Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig styrning av ekonomin?	Vi bedömer att styrelse och VD har säkerställt en tillräcklig styrning av ekonomin.
Har styrelse och VD säkerställt en tillräcklig uppföljning av ekonomin?	Vi bedömer att styrelse och VD har säkerställt en tillräcklig uppföljning av ekonomin.
Har styrelse och VD säkerställt att den interna kontrollen i bolaget är tillräckligt?	Vi bedömer att styrelse och VD har säkerställt en tillräcklig intern kontroll i bolaget.

Datum som ovan

KPMG AB

Liz Gard

Certifierad kommunal revisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

Bilaga 1. Riktlinjer för aktiverande styrning

Umeå kommun specificerar sin styrmodell i Riktlinjer för aktiverande styrning i Umeå kommun, antaget av kommunfullmäktige 2021-03-09. Riktlinjen ska tillämpas av Umeå kommuns nämnder och helägda bolag. I delägda bolag och andra associationsformer där Umeå kommun är ägare, verkar kommunen för att riktlinjen ska tillämpas i sin helhet eller i tillämpliga delar. Vad som är tillämpliga delar ska avgöras utifrån ägarförhållandena, verksamhetens art och omständigheterna i övrigt.

Riktlinjerna fastslår att verksamheten i nämnder och bolag ska utgå från tilldelat grunduppdrag. Inom ramen för tilldelat grunduppdrag har nämnder/bolag möjlighet att utifrån sina specifika förutsättningar och behov fastställa hur verksamhetsstyrning och uppföljning ska utformas. Detta innebär att varje nämnd och bolagsstyrelse inom grunduppdragets ramar, lagstiftning, övriga direktiv och riktlinjer från kommunfullmäktige har mandat att besluta om mål, uppdrag och aktiviteter för sina egna verksamheter.

Uppföljning av grunduppdraget sker årligen genom att nämnd och bolag bedömer i vilken omfattning nämnden eller bolaget verkställt grunduppdraget och rapporterar sagda bedömning tillkommunstyrelsen som sammanställer inför hantering i kommunfullmäktige.

Utöver grunduppdraget har nämnder och bolag att förhålla sig till kommunfullmäktiges inriktningsmål. Inriktningsmål kan destinerats till namngivna nämnder och bolag som:

- särskilt ska prioritera arbete med just detta inriktningsmål
- bedöms ha de reella förutsättningar som krävs för att inriktningsmålet ska uppnås

Nämnder och bolag har även att förhålla sig till specifika tilläggsuppdrag som kan tilldelas av kommunfullmäktige i samband med fastställande av planeringsdirektiv och budget.